

³ Нариси історії Поділля / Л.В.Баженов, І.О.Винокур, В.С.Степанков. – Хмельницький: Облполіграфвидав, 1990. – С.117.

⁴ Полюляк М. Організаційна структура управління митною справою на Правобережній Україні в XIX ст. / Вісн. Акад. митної служби України. – 2002. – №2. – С.145-147.

⁵ Чорний В. Україна і митна справа.

⁶ Энциклопедический словарь. СПб., 1901. – Т. XXXII "а". – С.585.

⁷ Чорний В. Україна і митна справа. – С.118-119.

⁸ Там само.

⁹ ПСЗ. – СПб.: Изд-во Канцелярии Его Величества, 1892. – Т. VI. – С.1.

¹⁰ Ми – митники: Альманах. – Тернопіль: Лілея, 2002. – С.11.

¹¹ ЦДІАУ в м.Києві. – Ф.442. – Оп.537. – Спр.158. – Арк.39.

¹² ЦДІАУ в м.Києві. – Ф.442. – Оп.537. – Спр.183. – Арк.17.

¹³ ЦДІАУ в м.Києві. – Ф.442. – Оп.538. – Спр.202. – Арк.29.

¹⁴ ДАХО. – Ф.309. – Оп.1. – Спр.1102. – Арк.2.

¹⁵ ЦДІАУ в м.Києві. – Ф.КМФ 12. – Оп.1. – Спр.274.

¹⁶ ПСЗ. – СПб.: Изд-во Канцелярии Его Величества, 1877. – Т. VI. – С.54.

¹⁷ ДАХО. – Ф.378. – Оп.2. – Спр.1. – Арк.168.

¹⁸ ДАХО. – Ф.378. – Оп.1. – Спр.2.

¹⁹ ЦДІАУ в м.Києві. – Ф.КМФ 12. – Оп.1. – Спр.274.

²⁰ ДАХО. – Ф.378. – Оп.1. – Спр.21. – Арк.27.

²¹ Устав таможенный – 1913. – Т. VI – С.599-755.

²² ДАХО. – Ф.309. – Оп.1. – Спр.1104. – Арк.19.

²³ ЦДІАУ в м.Києві. – Ф.442. – Оп.864. – Спр.247. – Арк.1.

личині в 1372–1379, 1385–1387рр., висвітлити основні моменти дискусії між польськими та українськими істориками стосовно історичної ролі Володислава Опольського для Галичини крізь призму її бачення М. Грушевським.

Ключові слова: Володислав Опольський, Галицька земля, королівство Русі, Людовик Анжуйський і губернатор.

Неоднозначна особистість князя Володислава Опольського, різносторонній спектр його діяльності, зокрема правління у Галичині в 1372-1379, 1385-1387 роках, і сьогодні привертають до себе увагу не лише істориків, спеціалістів, а й мистецтвознавців, богословів та літераторів. Упродовж останніх двадцяти років побачили світ нові монографії, публікації та статті польських авторів з цього питання¹. Якщо в попередньому столітті львівські і польські історики загалом негативно висвітлювали діяльність опольського князя, закидаючи йому дружні зв'язки з Німецьким орденом і Люксембургами, причетність до планів поділу Польської держави, то сучасні дослідники – Л.Войцеховський, В.Купрік, А.Свежавський, Я.Тенговський, І.Паніць, Г.Вейдгаас, Є.Сперка, ксьондз К.Дола, еп. Ян Копец вирішили, переглянувши віхи його життя, оцінити діяльність цього історичного діяча, на противагу усталеним поглядам польської історичної традиції об'єктивно. Сучасні українські дослідники, на відміну від своїх зарубіжних колег, мало цікавляться означеною темою, тому постать князя Володислава висвітлюють фрагментарно, принагідно здебільшого в межах своїх дослідницьких уподобань².

Дата народження Володислава Опольського докладно невідома – десь між 1326 і 1330 рр., точно не встановленим є і день смерті – 8 або 18 травня 1401 р.³ Поза сумнівами, він був найстаршим сином опольського князя Болеслава II і Єлизавети, дочки свідницького князя Бернарда⁴. Бабусею Володислава Опольського була Гремислава Всеволодівна, дочка белзького князя Всеволода Мстиславича, племінниця першого галицько-волинського князя Романа Мстиславича⁵. Про це свідчить некролог абатства св. Вінцентія, де вона записана як *Grimislawa ducissa Opuliensis*⁶.

Перших успіхів як політик Володислав досягнув при дворі угорського короля Людовика Анжуйського, де у 1367–1372 рр., обійнявши посаду палатина, став фактично другою особою в державі. Дбаючи про інтереси Людовика Анжуйського, брав активну участь у справі успадкування корони польського королівства. За сумлінне виконання доручень короля Володислав був нагороджений землею Руського королівства у 1372–1378 рр. і призначений намісником Польщі у 1378 р.⁷

Даючи оцінку ролі Володислава Опольського в історії Галицької держави, М.Грушевський критично оцінював наявну джерельну базу та дороч-

Summary

H. Potashnikova

The Modification of the Structure, Management of Customs Institutions in Russian Empire in the 60s of the 19th century and 1914 (On the archives of the right-bank Ukraine)

The author of the article undertakes to analyze changes that have taken place in the structure and management of customs bodies of Ukrainian Pravoberezh'ya from the 1860s till 1914.

УДК: 930.25(477.43/44)

*Марта Жук
(Львів)*

ВОЛОДИСЛАВ ОПОЛЬСЬКИЙ В ОЦІНЦІ М.ГРУШЕВСЬКОГО

У статті аналізується оцінка М.Грушевським особи останнього галицького князя Володислава Опольського на фоні політичних подій у Центральній-Східній Європі і польсько-угорських стосунків. Мета пропонованої розвідки – проаналізувати оцінку вченим напрямів діяльності Володислава у Га-

бок своїх сучасників і попередників. Підхід вченого до вказаної проблеми вирізняється також чіткою авторською позицією щодо сприйняття особливостей епохи, в якій жив і залишив свій слід Володислав. Обравши таку стратегію, дослідник мав на меті подолати завуальованість реального образу опольського князя, міфологізацію його як середньовічної історіографією, так і наступними поколіннями.

На основі аналізу трактування М. Грушевським постаті Володислава Опольського як самостійного правителя Галичини у статті виділено ряд основних аргументів і положень, на які опирається вчений, виявляючи розбіжності у поглядах тодішніх українських істориків щодо характеру влади Володислава на підпорядкованій йому території.

Оцінці діяльності Володислава як правителя галицьких земель передував ретельний аналіз М. Грушевським міжнародної ситуації щодо галицького питання, а саме політичної позиції польського короля Казимира III і угорського короля Людовика Анжуйського, непевність якої до певної міри була вигідною для затримання державності краю. Незважаючи на те, що у 1349 р. Казимир III окупував Галичину, проте він не почувався впевнено на завойованій території через постійні напади литовських князів, що не бажали миритися з втратою Галицької землі. На думку дослідника, польсько-угорський договір від 4 квітня 1350 р. – це той важливий момент у розвитку історії українських земель, зокрема Галицької Русі, у контексті відносин і взаємних претензій з боку іноземних держав, який проливає світло на їх подальші комбінації у прагненні інкорпорувати Галицько-Волинські землі до складу своїх володінь. Згідно з цією угодою, Галичина назавжди залишалася у володінні Казимира III, однак із застереженням угорських прав на цю територію. У свою чергу, Людовик Анжуйський зобов'язувався надавати всіляку допомогу своєму дядькові у всіх справах, що стосуватимуться Русі. У випадку смерті Казимира III і за відсутності його спадкоємця Галичина, а також Польща переходили у власність Людовика. Якщо б у Казимира народився син, то Людовик чи його наступник мав право викупити Галичину за 100 тисяч флоринів⁸.

Підтверджуючи угорські права на Галичину, М. Грушевський наводить наступні угоди між Людовиком і Казимиром III 1364 і 1369 рр., де щоразу обумовлюється влада сина Карла Роберта на польську корону й українські землі. Важливо зауважити: незважаючи на те, що польський король володів Галичиною з 1349 по 1370 рр., перетворити її на польську провінцію він не зміг. Правдоподібно, що завадив цьому ряд причин: тимчасове приєднання Галицької Русі до Польщі, настрої населення, загалом статус-кво галицьких земель як “королівства руського”. Звідси можна судити, що Казимир III, змирившись з існуючим

станом речей, все ж таки намагався запобігти спробам політичного самовизначення пригнобленого народу⁹. Тут можна додати, що Казимиру III активно протистояв князь Любарт-Дмитро Гедимінович, який, спираючись на допомогу литовських князів, підтримку частини галицької еліти, намагався відновити Галицько-Волинську державу¹⁰.

Отже, завоювавши Галичину і, очевидно, маючи намір закріпити там владу своїх нащадків, Казимир III все ж змушений був розраховуватися за угорську співучасть у воєнних кампаніях з литовцями і пожертвувати власними амбітними мріями на користь планів угорського короля, які полягали у здобутті польської корони і входженні Галицької Русі до Угорщини¹¹.

У листопаді 1370 р. Людовика Анжуйського коронували польським королем, однак його ейфорія тривала недовго. Людовика спіткала доля його дядька. Намагаючись облаштувати справу з успадкуванням польської корони своїми доньками без зайвих проблем, уникаючи болючих місць польського політикуму, він водночас змушений був діяти дипломатично й у вирішенні питання забезпечення Галичини для Угорщини. На думку М. Грушевського, хоча угорські права на цю територію й були засвідчені вищезгаданими домовленостями, однак Людовику залежало на польській короні, тому політична коректність в обмін на прихильність польських урядових кіл підказувала йому не поспішати забирати Галицьку землю від поляків¹².

Ще одним аргументом на користь поступового приєднання Галицької землі до угорського королівства була, на думку історика, спроба Угорщини уникнути виплати значної викупної суми Польщі як компенсації за втрачену територію. Загалом мотиви окупаційної політики Людовика є зрозумілими передусім, з огляду на бажання представників анжуйської династії поширити вектори своєї завойовницької зовнішньої програми і на Галичину, яка могла стати політичною базою правління Угорщини у цьому регіоні¹³. Цікаву думку з приводу галицьких земель у контексті угорського королівства висловив Я. Домбровський, зазначивши, що Людовик, радше, хотів приєднати Русь до домену своєї династії, ніж “подарувати” її державі¹⁴.

Так чи інакше Людовик залучив Володислава Опольського до виконання своїх універсалістських планів, а саме одного з них, галицького. Оскільки грамота надання Людовиком Галичини Володиславу не збереглася, умовно прийнято вважати, що правління п'ястівського князя над цими землями розпочалося 10 жовтня 1372 р.¹⁵ Саме в цей день вийшов королівський указ, в якому Людовик наказував всім своїм урядовцям – як угорським, так і польським, поважати руських купців як його підданих й не збирати з них понаднормових митних зборів. При цьому називає Володислава

Опольського своїм порадником і відданою йому людиною, яку винагороджує за заслуги Руським королівством з усіма містами і людністю на вічні часи – “*perpetue gubernandum et conservandum*”.

Відсутність прямої документальної згадки про становище Володислава на Русі стало приводом до дискусії в середовищі істориків. М. Грушевський стверджував, що така грамота однаково не прояснила б ситуації, з огляду на конспіративність задумів Людовика, які навряд чи дозволили б йому відкрито визначитися з роллю Володислава у Галичині¹⁶. Сам учений був глибоко переконаний, що опольський князь був не звичайним губернатором, а самостійним, діничним паном, який володів Руссю на княжому праві, на підтвердження чого наводить такі факти.

1. Грушевський, опрацьовуючи тогочасні джерела, очевидно, застосовував допоміжні історичні дисципліни: палеографію, археографію, каліографію, щоб вийти на вищий герменевтичний рівень розуміння і трактування текстів. Так, ретельно вивчивши королівський універсал від 10 жовтня 1372 р., вчений зауважував, що слово *perpetue* поруч *gubernandum et conservandum* змінює значення даної фрази, подаючи її під іншим кутом трактування. Тобто, Людовик не прирівнював Володислава до простого жупана чи бана, навпаки, він поважав й виділяв його з-поміж своїх урядовців, надавши йому Русь у довічне володіння.

2. Сам Володислав у своїх документах, називав себе “Божою милістю пан і дінич Русі”, починаючи від найпершого документа від 11 листопада 1372 р.¹⁷ і закінчуючи останнім документом 13 січня 1379 р.¹⁸. М. Грушевський у повному обсязі наводить титул Володислава: “*Dei gratia dux opoliensis, velunensis terreque Russie dominus et heres*”, а також деякі його видозміни, які, однак, не вказують на суттєві зміни у титулатурі¹⁹.

3. Володислав як самостійний володар користувався княжою „маєстатичною” печаткою з власним зображенням на троні, з мечем, і двома гербами з обох сторін – п'ястівським орлом і левом Романовичів; готичним надписом довкола „*Ladislaus Dei gracia dux opoliensis, wielvnensis et terre Russie dominus et heres*”²⁰.

4. Опольський князь, прагнучи підтвердити вагомість свого статусу на Русі, карбував власну монету. М. Грушевський, посилаючись на дослідників Ю. Стопницького і П. Стрончинського, розрізняє три види монет Володислава²¹. 1) срібні грошки першої категорії, у яких на аверсі зображено букву L написом довкола *Lodvici Regis Ungarie*, а на реверсі *Vladislaus Dux* і герб Львова; 2) грошки другої категорії, на яких викарбовано букву W з написом *Wladislaus Dux*, а на реверсі – *Moneta Russie*; 3) мідні денарики з зображенням ініціалу букви W на аверсі.

5. Володислав Опольський на власний розсуд і без будь-якого втручання Людовика щедро розда-

вав земельні наділи²². Така політика заохочувала колонізарство, сприяла налагодженню взаємин з місцевим населенням і була винагородою за сумлінну службу і відданість.

6. М. Грушевський не хетував і свідченнями очевидців, їхньою інтерпретацією подій. Ян з Чарнкова називає Володислава „*totius Russie dux et dominus*”, повідомляючи, що він проміняв Галицьку землю Людовику за інші землі і князівства²³; руський староста Андрій у грамоті перемишльському шевському цехові під час другого правління Володислава називає його „*наш ласкавий пан*”²⁴.

До цього можна додати і династичні підстави Володислава Опольського іменувати себе „діничем” як спадкоємця Романовичів по кужелю, що мало значення в умовах подальших спроб Любарта-Дмитра Гедиміновича боротися проти Угорщини та Польщі за Галицьку землю²⁵.

Не залишався Грушевський і осторонь від дискусії, суть якої зводилась до визначення статусу опольського князя у Галицькій Русі. Стисло виклавши міркування як своїх однодумців, так і опонентів, він поділив дослідників на три групи. До першої учений відніс К. Стадницького, І. Вагилевича і Я. Ступницького²⁶ – тих, хто висунув версію, що Володислав був лише управителем, намісником Русі, покликуючись на названий королівський універсал 1372р. До другої групи належали сам М. Грушевський, Д. Зубрицький, ті, хто вважав Володислава незалежним правителем²⁷: і частково І. Шараневич²⁸, який хоч і назвав Володислава діничним володором, все ж остаточно не прояснив ситуації з його становищем у Галичині. До третьої групи належали ті, хто не визначився зі своєю позицією щодо даної проблеми. Це, передовсім, Е. Брейтер²⁹, який визнавав, що Володислав володів Руссю „*jure ducali*” і одночасно наполягав на його губернаторстві і намісництві; І. Линниченко, рецензент монографії Брейтера, який не вбачав суперечності у думках автора. Разом з тим у своїй праці про суспільні верстви Галицької Русі він схилився до ленного характеру влади Володислава на Русі³⁰. Оригінальну нейтральну думку висловив В. Милькович: угорський король намагався зробити Володислава лише урядовцем, однак п'ястівський князь хотів створити з Галичини своє діничне володіння³¹.

Повертаючись до теми відносин між королем Людовиком і Володиславом Опольським, М. Грушевський ще раз акцентує на тому, що Володислав з самого початку був втаємничений у плани Людовика щодо Галичини і, безумовно, угорський король заручився його підтримкою у прагненні відібрати цю землю від Польщі. Правдоподібним виглядає пояснення, що Володислав був потрібний для підготовки підґрунтя переходу галицького краю під безпосередню владу Угорщини. Очевидно, він усвідомлював тимчасовість сво-

го правління, то як же його пишномовні титули – розцінювати як самообман? Проте М. Грушевський спростовує й водночас підкреслює, що як би там не було, але можливість продовжити державність Галичини навіть в умовах васальної залежності від Людовика чи її тимчасового князя є виправданою і доцільною.

Прикладом вимогливості до себе і ґрунтовної роботи над джерелами є видання М. Грушевським п'яти грамот Володислава Опольського, які не були опубліковані раніше³². Це, передовсім, грамота від 27 лютого 1377 р.³³, в якій ідеться про надання францисканцям ґрунту під м. Сянки (підтверджена у 1387 р.). М. Грушевський виявив її з книги сяноцького гроду, куди вона вписана у 1737 р. разом з двома грамотами угорської королеви від 1384 р., хоча вперше її згадує М. Скробішевський у „*Vitae archiepiscoporum halicieensium*” (Львів, 1628). Копію цієї Владиславової грамоти учений вважає автентичною з огляду на її форму та зміст. Наступну грамоту від 3 січня по 10 жовтня 1378 р.³⁴ якою Володислав надає с. Старуню і Нове село в Галицькій землі шляхтичам Драгомиру та Некрі за вірну службу, збереглася в кількох виданнях. Грушевський подає її з книги галицького гроду, де її в оригіналі відтворив 5 травня 1671 р. Данило Драгомирецький і у 1527 р. підтвердив Сигізмунд I, переклавши латинською мовою. Ця грамота, незважаючи на дрібні помилки переписувачів, на думку М. Грушевського, також є автентичною. Найбільше підозрінь викликає грамота Володислава, датована приблизно 1370-ми роками.³⁵ збережена в книзі галицького гроду в дуже ушкодженому вигляді у підтвердженні-перекладі короля Сигізмунда I. З'ясувавши, що в оригіналі грамота була руською і нібито виглядає доволі достовірною, однак дослідник все ж не зважається обстоювати її “вірогідність”, тому що у даному випадку відсутні притаманні ознаки, які б вказували на її автентичність, а саме: не зазначено обов'язку виконання військової служби і розміру податку, що є звичним явищем в інших документах Володислава. Дві останні грамоти стосуються другого етапу правління опольського князя у Галичині 1385–1387 рр., за висловом Грушевського, „дуже неясного і правдоподібно – більш фіктивного панування Володислава”³⁶. Вони відомі з ревізії прав Галицької Русі 1563 р. (витяги з Литовської метрики, Переписи коронні). Перша грамота цікава своєю датою: вересень 1385 р., яка вказує на час другого правління Володислава на Русі. Хоча структура і виклад грамоти ідентичні іншими Володиславовими документами, проте М. Грушевський з недовірою ставився до неї, зазначаючи, що присутність Володислава в той час в Галичині є неможливою, тому що влітку того року він перебував десь між Краковом і Пештом. Остання вивчена М. Грушевським грамота, в якій Володислав надає села Чолиню, Піддуб'є й Мужиловець

братам Герберту й Фредрушу від 22 липня 1386 р. з Ополья, безсумнівно є автентичною з огляду на зміст і неодноразові підтвердження 1460 р. і при ревізіях прав 1469 і 1563 рр.³⁷.

Працюючи над п'ятим томом історії України-Руси, М. Грушевський виокремив групу матеріалів, які свідчили про формування суспільно-політичних та економічних відносин у Галичині в умовах польського права. На думку історика, грамоти Володислава підкреслюють його наміри остаточно оформити і навіть закріпити ленне право, щоб на його базі створити феодальну форму землеволодіння³⁸. Підтвердженням цьому є майже всі відомі надання опольського князя, які відбуваються „*jure feodali*” або „*in feudum*”, а не „*jure hereditario*”.

Умови феодального землеволодіння окреслені Володиславом цілком чітко: шляхтич, отримавши надання, володів ним ділочно (*hereditare*) з правом відчуження лише за згодою князя; обов'язковим був щорічний податок з кожного селянського диму, дворища в розмірі двох грошей і по ? гроша від кметя; обов'язковою була особиста військова повинність, а також спорядження певної кількості озброєних вояків на вимогу сюзерена відповідно до розмірів землеволодіння; крім того, отримувач надання повинен був сам або з родиною проживати в Галичині. Обов'язки сюзерена полягали у піклуванні про васала, наприклад, його викуп з неволі, винагороді за участь у поході³⁹.

Характеризуючи діяльність Володислава у Галицькій Русі, М. Грушевський значну увагу приділив крокам опольського князя в релігійній царині. Прагнучи закріпити свої позиції на Русі, утвердити власний авторитет в очах громадськості і папи, Володислав вирішив зміцнити позиції католицької церкви, зумівши зробити за короткий проміжок часу те, чого не зміг досягнути Казимир III: сформувати католицьку церковну організацію на Галичині. Булла Григорія XI від 13 лютого 1375 р. „*Debitum pastoralis officii*” затвердила існування галицької католицької митрополії та підпорядкованих їй суфраганій-єпископств (перемиського, володимирського і Холмського)⁴⁰. Володислав не міг не розуміти, що його явне протегування католицькій церкві може викликати незадоволення у суспільстві, спротив католицизму, тому він намагався не форсувати події в потрібному йому руслі, зосереджуючи увагу не на „релігійних перевтіленнях” місцевих віруючих, а на щедрих дотаціях католицьким інституціям.

Кінцеву межу правління Володислава на Русі засвічують два джерела: це документ Людовика Анжуйського від 8 грудня 1378 р.⁴¹, яким король відкликав опольського князя з Галичини, компенсуючи втрату за неї Добжинською землею та Куявами, і документ Володислава від 13 січня 1379 р., яким сам князь звільнив своїх підданих від при-

сяги вірності, передавши їх під владу Людовика. Ян з Чарнкова так пояснював цей крок Володислава: будучи прихильником спокою, знемагаючи від постійних нападів литовців, він сам попросив Людовика замінити Галичину на Добжинську землю⁴². М.Грушевський вважає це пояснення хибним, оскільки Литва вже була приборкана походом Людовика 1377 р. Е.Брейтер поділяє думку вченого, висловлюючи міркування, що це офіційна версія відкликання Володислава⁴³. Припущення Яна Длугоша, що Людовик, побачивши велич і багатство галицьких земель, захотів забрати їх у Володислава, тим більше не влаштовує М.Грушевського. З твердженням І.Шараневича⁴⁴ про незадоволення політикою Володислава серед *nobile* дослідник також не погоджується. М.Грушевський називає іншу причину, яка спонукала Людовика Анжуйського здійснити такі зміни, а саме призначити Володислава Опольського своїм намісником у Польщі: Людовик не міг допустити об'єднання Польщі і Галичини в одних руках, тому й замінив Галичину на Добжинську землю⁴⁵.

Друге правління Володислава 1385–1387 рр. є остаточно незрозумілим до кінця з огляду на відсутність якихось грамот чи документів угорської влади, а також мовчання хронік про нього. Можна припустити, що Володислав або на прохання королеви Марії, або самовільно знову почав правити у Галичині, титулюючи себе володарем Русі – „*dominus Russiae*”. М.Грушевський вважає, що найімовірніше, зважаючи на смуту в Угорщині, королева Марія звернулася до опольського князя з дорученням зайнятися справами Галичини. Він стверджує, що свою „місію” Володислав не сприймав серйозно, бо не почував себе впевнено у Галичині, і більше того, він не хотів втручатися в боротьбу між Польщею, Литовським князівством та Угорщиною за галицькі землі. Це переконливо доводять його документи: звернення Володислава Опольського від 6 лютого 1387 р. (переклад тексту звернення наводить М.Грушевський у повному обсязі) до галичан із закликом захистити галицькі землі за умови відшкодування ним матеріальних втрат, при цьому він також пообіцяв не призначати угорців намісниками без їхнього відома. М.Грушевський підкреслив, проаналізувавши цю грамоту, що про її “відчипний” зміст свідчить упушення титулу руського князя поміж іншими титулами Володислава: „*Ми, Володислав з Божої ласки князь на Ополью, Велюню, Добриню...*”⁴⁶. Наступна грамота про передачу від 17 квітня 1387 р. всіх своїх земель і замків Угорщини, Руської землі у пожиттєве володіння чеському королю Вацлаву як опікунові угорських королів, теж на думку М.Грушевського виглядає доволі наївною і нездійсненною з огляду на тодішні реальні можливості і його, і чеського короля супроти об'єднаних польсько-литовських сил.

Які б не були мотиви, але це був справді відчайдушний крок князя Володислава Опольського, який титулував себе „князем і володарем Русі”, карбував свої монети з двома гербами (верхньосілезького орла та галицького лева), що мало продемонструвати незалежний статус його правління, намагався утримати свої володіння в нових складних умовах політичних перемін⁴⁷.

Підсумовуючи короткочасне правління Володислава на Русі, М.Грушевський підкреслює, що в особі Володислава вона востаннє отримала свого самостійного володаря, який правив нею на повному княжому праві („*pleno jure ducali*”) шість років, хоча й визнавав васальну залежність Русі і себе від Людовика Анжуйського.

¹ Sroka S. Itinerium księcia Władysława Opolczyka z lat 1372-1378 // Rocznik Przemyski. T.28. 1991 r. – Przemysł, 1992. – S.148-154; Swieżawski A. Otoczenie Władysława Opolskiego // Prace Naukowej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie. Zeszyty Historyczne. Częstochowa, 1996. – №3. – S.67-82; Юсяк П. Оточення князя Володислава Опольчика в період його правління на Русі (1372-1379) // Вісник Львів. ун-ту. Серія історична. Вип.34. – Львів, 1999. С.81-91; Sękowski R. Udział rycarstwa śląskiego w rządach i kolonizacji Rusi Czerwonej przez Władysława Opolczyka – problemy genealogiczne i rozeznanie wstępne. Władysław Opolczyk jakiego nie znamy. Próba oceny w sześćsetlecie śmierci / pod red. A. Pobog-Lenartowicz. Opole, 2001. S.115-137; Winiarska-Warzecha M. Polityka kościelna Władysława Opolczyka na Rusi. Próba oceny w sześćsetlecie śmierci / Pod. red. A. Pobog-Lenartowicz. Opole, 2001. – S.85-91; Sperka J. Urzędnicy Władysława Opolczyka na Rusi // Społeczeństwo Polski średniowiecznej. Zbiór Studiów. – T.10. – Warszawa, 2004. – S.83-102; Id., Otoczenie Władysława Opolczyka w latach 1370–1401. Studium o elicie władzy w relacjach z monarchą. – Katowice, 2006. – 480 s.; Księża Władysław Opolczyk fundator klasztoru Paulinów na Jasnej Górze w Częstochowie / pod red. M. Antoniewicza, J. Zbudniewieka. – Warszawa, 2007. – 382 s.

² Войтович Л.В. Князівські династії східної Європи (кінець IX – початок XVI ст.): склад, суспільна і політична роль. – Львів, 2000. – С.40, 93, 311, 346, 436, 446-447, 455, 469, 487-488; Його ж. Княжа доба на Русі: портрети еліти. Біла Церква, 2006. – С.39, 103, 511, 642, 669; Крижанівський А. Львівський монетний двір у період „угорського підпорядкування Галичини(1370-1386 рр.) // Україна в Центрально-Східній Європі. – Вип.2. – Київ, 2002. С.102-118; Ісаєвич Я., Войтович Л. Перехідний час: 1349-1387 // Історія Львова у трьох томах / НАН України. Ін-т українознавства ім. І.Крип'якевича. – Т.1. – Львів, 2006. – С.67-70; Ісаєвич Я. Етноси, мова і релігії. Адміністративний устрій // Там само. – С.80.

³ Jasiński K. Rodowód Piastów śląskich. – Kraków, 2007. – S.558.

⁴ Id. – S.536.

⁵ Войтович Л. В. Княжа доба на Русі: портрети еліти. – С.39.

⁶ Nekrolog abactwa św. Wincentego we Wrocławiu // Monumenta Poloniae Historica. Seria nowa – T.9. – Cz.1. – Warszawa, 1988. – S.69.

⁷ Dola K. Władysław Opolczyk jako książę opolski. Książę Władysław Opolczyk fundator klasztoru Paulinów na Jasnej

- Horze w Częstochowie / Pod red. M. Antoniewicza, Zbudniewika J. Warszawa, 2007. – S.17, 21; Jasiński K, Rodowód Piastów śląskich. – T.3. Wrocław 1977. – S.80–81.
- ⁸ Грушевський М. Історія України-Руси. – Київ, 1992. – Т.4. – С.101-102; Prochaska A.W sprawie zajęcia Rusi przez Kazimierza Wielkiego. Kwartalnik Historyczny. 1892. – R.6. – S.31.
- ⁹ Грушевський М. Ілюстрована історія України. – Київ-Львів, 1990. – С.144-145.
- ¹⁰ Войтович Л. Етапи політичної історії Волині XIV-XV ст. Державність. Васалітет. Інкорпорація // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Т.5. ПРО?ОЎІЦЄА ?сторичні та філологічні розвідки, присвячені 60-річчю академіка Ярослава Ісаєвича. – Львів, 1998. – С.53-168; Його ж. Князівські династії східної Європи. – С.18, 37, 40, 74-76, 109, 230-231, 263, 295, 299-300, 310, 345-347, 352-353, 426, 437-438, 440-443, 446-447, 449-450, 463, 474, 476, 485-486, 499-501, 504; Ісаєвич Я., Войтович Л. Перехідний час: 1349-1387. С.59-62, 65-66, 69.
- ¹¹ Грушевський М. Історія України-Руси... – Т.4. – С.103.
- ¹² Грушевський М. Історія України-Руси... – Т.4. – С.104.
- ¹³ Юсяк П. Оточення князя Владислава Опольчика... – С.82.
- ¹⁴ Dąbrowski J. Ostatnie lata Ludwiga Wielkiego 1370-1382. – Kraków, 1918. – S.296.
- ¹⁵ Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej polskiej z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie (далі – AGZ) / Wyd. O Pietruski, X. Liske, A.Prochaska. – Т.3. – Lwów, 1872. – N 20.
- ¹⁶ Грушевський М. Історія України-Руси... – Т.4. – С.105.
- ¹⁷ AGZ. Т.5. Lwów, 1875. – N 7.
- ¹⁸ Ibid. Т.2. Lwów, 1875. – N 27.
- ¹⁹ Dei gratia dux opoliensis, wielunensis et russie // AGZ. Т.2. N 4, 7, 8*; Т.3. N. 23, 26*; Т.5. N 12; Т.7. N 10; Т.8. N.10*, 12, 13; Т.9. N 1; Dei g. dux opoliensis, heres, welinensis et dominus terre Russie // AGZ. Т.3. N. 25; Dux opoliensis, dominus, wielunensis et Russie // AGZ. Т.5. N. 8, 10, 11, 12; Т.8. N 11; Dux opoliensis, wielunensis et dominus Russie // AGZ. Т.2. N 6*; Т.7. N.11*; Dux opoliensis, dominus Russie et wielunensis // AGZ. Т.7. N 9*; Грушевський М. Історія України-Руси... С. 106.(зірочками позначені документи, опубліковані з копій або пізніших підтверджень)
- ²⁰ Там само. – С.106; Zubrzycki D. Kronika miasta Lwowa. – Lwów, 1844. – S.48.
- ²¹ Stupnicki J. O monetach halicko-ruskich // Biblioteka Ossolińskich. 1865. – Т.7. – S.121-127; Stronczyński P. Dawne monety polskie Piastów i Jagielonów // Biblioteka Ossolińskich. – Т.3. –1885. S.30-35; Котляр М. Галицька Русь в II-й пол. XIV–I-й чверті XV ст. Київ,1968. С.59-64; Крижанівський А. Львівський монетний двір у період „угорського підпорядкування Галичини(1370-1386 pp.). С.108; Ісаєвич Я., Войтович Л. Перехідний час: 1349-1387. С.68-69.
- ²² Теми господарсько-колонізаційної діяльності (земельних надань) Володислава М.Грушевський не торкається з огляду на значний обсяг матеріалу.
- ²³ Kronika Jana z Czarnkowa. Opr. J. Szlachtowski // Monumenta Poloniae Historica. – Т.2. – Lwów, 1887. – S.680.
- ²⁴ AGZ. – Т.5. – N.15; Т.6. – N.1.
- ²⁵ Войтович Л. Князівські династії. Східної Європи. С.438.
- ²⁶ Stadnicki K. Synowie Gedymina. Т.2. Lwów, 1853. S.61; Stupnicki. J.O monetach halicko-ruskich... S.115-117; AGZ. – Т.3. – S.56-57.
- ²⁷ Zubrzycki D. Kronika miasta Lwowa. – S.41.
- ²⁸ Szaraniewicz I. Rządy Władysława Opolczyka na Rusi / Biblioteka Ossolińskich. 1864. – Т.4. – S.266-268; Шараневич И. История Галицко-Володимирської Русі от найдавніших времен до року 1453. – Львов, 1863. – С.214-215.
- ²⁹ Breiter E. Władysław książę Opole. Lwów, 1889. S. 54.
- ³⁰ Линниченко И. Критический обзор нов. литературы по ист. Галицкой Русі // Журнал Министерства Народного Просвещения. 1891. № VII; Линниченко И. Суспільні верстви Галицької Русі XIV–XVст. Львовь, 1896. С. 36.
- ³¹ Милькович В. Студія Критични надь історією руско-польською. – Львовь, 1893. – С. 83.
- ³² Грушевський М. Кілька грамот князя Володислава Опольського // Записки Наукового товариства ім.Шевченка. – Львів, – Т.51. – 1903. С. 1.
- ³³ Там само. – С.1-2, 4.
- ³⁴ Грушевський М. Кілька грамот... – С.2, 4-5.
- ³⁵ Там само. – С.3, 5-6.
- ³⁶ Там само. – С.3.
- ³⁷ Там само. – С.3, 6-8.
- ³⁸ Матеріали до історії суспільнополітичних і економічних відносин Західної України / під вид. М. Грушевського // Записки НТШ. – Львів, – Т.63. – 1905. – С.3–6.
- ³⁹ Грушевський М. Історія України-Руси... – Т.5. С.77-79; Линниченко И. Суспільні верстви Галицької Русі XIV-XVст. – Львов, 1896. – С.37-38.
- ⁴⁰ Abraham W. Powstanie organizacji Kościoła łacińskiego na Rusi. Lwów, 1904. – S.243.
- ⁴¹ AGZ. – Т.5. – N14.
- ⁴² Kronika Jana z Czarnkowa... – S.680.
- ⁴³ Breiter E. Władysław książę Opolski... – S.95-96.
- ⁴⁴ Szaraniewicz I. Rządy Władysława Opolczyka na Rusi... – S.293., Шараневич И. История Галицко-Володимирської Русі... – С.233.
- ⁴⁵ Грушевський М. Історія України-Руси... – Т.4. – С.111.
- ⁴⁶ AGZ. – Т.3. – N 39.
- ⁴⁷ Ісаєвич Я., Войтович Л. Перехідний час: 1349-1387. – С.69.

Summary

Marta Zhuk
(L'viv)

M. Hrushevs'kyi's Assessment of Volodyslav Opol's'kyi's Activities

Hrushevski's attention is concentrated around the person of last Galician prince Wolodyslav Opolski at the background of political events in the central-eastern Europe and polish-hungarian relations. The aim of this article is to research different aspects of Wolodyslav Opolski activity in 1372–1378, 1385–1387 on the base of his published documents and in the context of discussion between polish and ukrainian historians.